

Met een boek van werkelijk hoge kwaliteit, of het nu een poëziebundel is, een roman of een filosofische studie, is het vaak zo dat verschillende lezers er heel verschillende kostbaarheden uit opdiepen. Dat geldt blijkbaar ook voor het werk van Abraham Flexner over het medisch onderwijs, verschenen in de jaren van 1910 tot 1925 en onlangs besproken in dit tijdschrift door W. Bender.^{1,2}
Ik haal daar iets anders uit dan Bender.

J. Moll
Emeritus hoogleraar Medische
Faculteit Rotterdam

Correspondentieadres:
Oude Veensegrindweg 15
3911 TA Rhenen

Bender noemt " - Flexners gedachten over medisch onderwijs naar vorm en inhoud modern en actueel - ". Ik zou Flexners werk liever karakteriseren als een scherpe diagnose van de feilen van het medisch onderwijs - vooral in de Verenigde Staten, maar ook in West-Europa - in de eerste decennien van deze eeuw en dat in combinatie met even overtuigende voorstellen voor therapie van deze feilen. Heel simplistisch: Bender vindt bij Flexner eeuwige waarheden; ik vind er dat wat omstreeks 1910 - 1920 dringend gezegd moest worden. Is het voor de lezers van dit blad interessant om deze uiteenlopende visies op Flexners werk nader toe te lichten, of is dit verschil alleen voor mij en mogelijk voor Bender interessant? Mogelijk toch niet alleen interessant voor Bender en mij, want misschien zit er achter dit verschil in kijk op Flexners werk een belangrijk verschil in visie op de medische onderwijskunde. Zoekt men daarin vooral antwoorden op algemene, niet tijd- en plaatsgebonden vragen, of - daarentegen - antwoorden op vragen die zich nu, gisteren nog niet en morgen mogelijk niet meer, voordoen en misschien vragen zijn specifiek voor het heden van Groningen, dan wel Maastricht, Münster, Toronto of Nairobi. Deze vraag naar de meest wenselijke oriëntatie van medisch onderwijskundige activiteiten kan men bovendien nog beantwoorden vanuit een wetenschappelijk

onderwijskundig perspectief en vanuit het perspectief van de actuele onderwijsproblemen van één medische opleiding, en dat zou wel eens tot heel verschillende opvattingen over de taken van de medische onderwijskunde kunnen leiden. Maar nu meer in detail.

Flexner pleit, hoewel Bender meent dat er wat dit betreft onduidelijkheid is, voor onderwijs in de zogenaamde basisvakken dat vooraf gaat aan dat van de 'kliniek'. Geen integratie dus van basisvakken en 'kliniek', zoals tegenwoordig alom gepropageerd en vaak ook gepraktiseerd wordt. Wie heeft hier gelijk, Flexner of de huidige integrationisten? Deze vraag gaat mijns inziens voorbij aan de werkelijkheid. Bij de lage kwaliteit van het onderwijs in de medische basisvakken in Noord-Amerika ten tijde van Flexners studies was zelfstandige, vroege programmering van de basisvakken een wijs beleidsvoorstel. Zo worden de basisvakken goed 'zichtbaar' en kon men zien of, en zo ja, in hoeverre de kwaliteit van het onderwijs in de basisvakken steeg. Bij integratie zou deze nuttige zichtbaarheid er niet zijn.

Ook wat betreft zijn visie op de aard van de geneeskunde zijn mijns inziens Flexners opvattingen niet - met Benders woorden - "modern en actueel". Flexner ziet de arts en de medische docent als wetenschappers, meer specifiek als natuurwetenschappers, als wetenschappers werkzaam in een specifieke tak van de biologie. Verder ziet Flexner het ziekenhuis als laboratorium voor de medische wetenschap met de patiënten (in Flexners

woordkeus) als materiaal voor dit laboratorium. Dit lijkt me onjuist, bescheidener gezegd: analyses van de wetenschapsbeoefening en van de geneeskunde hebben ons geleerd dat dit onjuist is. De arts is slechts gedeeltelijk wetenschapper en het ziekenhuis is meer dan een laboratorium voor de geneeskunde. In de wetenschap zoekt men naar algemeen geldige wetmatigheden. De arts daarentegen dient veelal te zoeken naar specifieke oplossingen voor specifieke problemen van individuele, specifieke mensen in specifieke, eenmalige situaties van ziekzijn. Het ziekenhuis is behalve laboratorium voor de medische wetenschap ook een plaats van zorgverlening, zorgverlening op basis van enerzijds medisch kennen en kunnen en anderzijds zorgverlening op basis van humaniteit, van humanitaire interactie. Ook hier de vraag: had Flexner ongelijk? Ja voor 1992, neen voor de tijd van zijn studies, want toen was er in de medische opleiding een tekort aan 'wetenschappelijkheid' en leerde de student in onvoldoende mate dat het ziekenhuis dienstbaar kan zijn aan de uitbreiding van de medische kennis.

Ik heb nog een ruime keuze aan onderwerpen waarmee ik mijn beoordeling van Flexners werk kan toelichten, maar laat ik het bij één laten. Flexner oordeelde dat de individuele student te veel aandacht en zorg van zijn opleiders kreeg. Hij moest meer aan zichzelf overgelaten worden. Anno 1992 een zelden verdedigd standpunt. Wanneer we kijken naar de huidige aantallen docenten en studenten en naar de huidige complexiteit van het studieprogramma met onder meer kennisgebieden die ten tijde van Flexners werk nog geheel ontbraken, dan is voor mij de conclusie niet moeilijk dat ook hier weer Flexner gelijk gehad zal hebben voor de situatie van zijn tijd, maar niet voor 1992, zeker wanneer we be-

denken dat er in de Verenigde Staten traditioneel een hoog niveau van zorg en aandacht voor de studievoortgang van de individuele medische student aanwezig is.

Dus, voor mij zijn Flexners opvattingen niet - Bender nogmaals citerend - "modern en actueel", maar tijd- en plaatsgebonden. Eens ben ik het met Bender dat Flexners werk ook vandaag nog boeit door zijn heldere, systematische en overtuigende betoogtrant. En voor kwaliteit is actualiteit en moderniteit toch geen vereiste? Ook val ik Bender geheel bij in zijn lofprijzing van Flexners stijl. Soms zegt hij dingen die ook met minder woorden gezegd hadden kunnen worden. Maar wat een zwierige stijl, wat een elegance van woordgebruik en zinsbouw! Het bovenstaande is vooral gebaseerd op Flexners boek van 1925.³ Mijn exemplaar daarvan, geleend uit de Utrechtse Universiteitsbibliotheek, was nog niet opengesneden. Decennia gemist leesgenot!

LITERATUUR

1. Bender W. Flexner - een eenmansvisitatiecommissie avant la lettre. Bulletin Medisch Onderwijs 1992; 11(1): 8-13.
2. Bender W. Flexner over het medisch onderwijs in Europa. Bulletin Medisch Onderwijs 1992; 11(2): 52-5.
3. Flexner A. Medical education - a comparative study. New York: The Macmillan Company, 1925.